

Helsingin kaupungin lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle

Hallituksen esitysluonnos laeiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (VN/28239/2021)

Helsingin kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta. Kannatamme kaikkien covid-19-epidemiaan liittyvien tartuntatautilain väliaikaisten säännösten jatkamista niin maailmanlaajuinen kuin Suomen epidemiatilanne huomioon ottaen. Rokotuskattavuuden nousulla ei ole saatu epidemiaa hallintaan siten kuin vielä loppukesästä toivottiin. Viimeaikaisten tietojen valossa näyttää siltä, että kolmannen rokotuskierroksen aikaistaminen voisi olla tehokkain toimenpide epidemian leviämisen estämiseen ja terveydenhuollon kuormituksen hallintaan. Kaikki toimet myös ensimmäisen ja toisen annoksen väestökattavuuden nostamiseksi ovat edelleen tarpeen.

Kiireellisin muu toimenpide olisi saada käyttöön vapaaehtoinen koronapassi, jolla voitaisiin sekä tehokkaammin estää epidemian leviämistä että parantaa rokotekattavuutta. Tämän lisäksi keinovalikoimassa on syytä pitää kaikki tartuntatautilaissa tällä hetkellä käytettävissä olevat epidemian hillinnän keinot. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi kiinnitämme ministeriön huomiota hallituksen esityksessä muutostarpeisiin, joista olemme toistuvasti lausuneet lainsäädäntömuutosten eri vaiheissa.

Terveysturvallinen maahantulo

Pidämme selvänä, että maailmanlaajuinen rokotuskattavuus on vielä vuoden 2022 alussa niin heikko, että rajojen terveysturvallisuustoimia on jatkettava. Ei ole myöskään näköpiirissä, että matkustusrajoituksista oltaisiin kansainvälisesti kokonaan luopumassa.

Helsingin kaupungin näkemyksen mukaan terveysturvallista maahantuloa koskevaa lainsäädäntöä tulisi muuttaa seuraavasti.

- Matkailun rajoitukset asetetaan vastaamaan EU:n neuvoston suosituksia.
- Koronatodistus säädetään pakolliseksi ja ilman todistusta maahan saapuvia ulkomaalaisia ryhdytään käännyttämään. Samalla rajalla tapahtuvasta testauksesta luovutaan.
- Suomeen matkustaville asetetaan velvollisuus täyttää sähköinen maahantuloilmoitus. Mikäli maahantulon jälkeisiä testivaatimuksia jatketaan, tulee matkustajien käyttää sähköistä järjestelmää, joka yhdistää (EU-)koronatodistuksen ja testiajanvarauksen.
- Todistusten tai sähköisen maahantuloilmoituksen tarkistaminen siirretään muiden kuin kuntien tartuntataudeista vastustamistyöstä vastaavan viranomaisen hoidettavaksi.

Helsingin sataman terveysturvallisuustoimia on kevennetty vähitellen matkustajamäärien lisääntyttyä. Tämänhetkisen mallin mukaisesti sataman rajanylityspaikalle saapuessaan matkustajan velvollisuus on itse valita joko vihreä tai punainen linja.

Vihreän linjan valitsevat terminaalissa matkustajat, joilla on todistus täydestä rokotussarjasta tai todistus 6 kuukauden sisällä sairastetusta covid-19-taudista. Autokaistalla myös negatiivisella testituloksella tulevat voivat valita vihreän linjan. Vihreällä linjalla tarkastetaan matkustajien todistuksia satunnaisotannalla. Loput valitsevat punaisen linjan, jolla tarkastetaan mahdollinen negatiivinen testitodistus, tehdään tarvittaessa koronatesti ja annetaan ohjeistus jatkosta.

Helsingin satamiin tulee tällä hetkellä päivittäin yli 100 matkustajaa, joilla ei ole mitään laissa tarkoitettua todistusta mukanaan. Näitä matkustajia testataan satamassa, ruuhkatilanteissa osalle annetaan kehoitus mennä testiin 24 tunnin kuluessa ja osa valitsee tarkoituksella väärän linjan ja välttyy testaukselta. Näiden

rokottamattomien ihmisten saapuminen maahan lisää turhaan riskiä ottaen huomioon sekä Suomen että lähialueiden vielä huonomman epidemiatilanteen.

Matkustajamäärä Helsingin satamissa on tällä hetkellä alle puolet normaalista matkustajamäärästä. Edes tätä matkustajamäärää ei voida tarkastaa kuin satunnaisotannalle. Siksi koronatodistuksen edellyttäminen ja maasta käännättämisen uhka on yksi terveysturvallisen maahantulon edellytyksistä. Se voisi myös kannustaa säännöllisesti Suomeen kulkevia hakeutumaan rokotukseen.

Vähintäänkin tämä velvoite asianmukaisen todistuksen esittämisestä tulisi asettaa kolmansista maista tuleville matkustajille.

Maahantulon jälkeen tehtävästä testistä rangaistusuhkaisena voitaisiin luopua ja siirtyä suositukseen. Helsinki on lopettanut matkustajien yhteystietojen keräämisen ja matkustajien tavoittelun maahantulon jälkeiseen testiin kehottamiseksi. Resurssit on siirretty muihin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, muun muassa rokotusajanvarauksiin. Mikäli vaatimus pidetään voimassa, tulisi matkustajat velvoittaa sähköisen maahantuloilmoituksen ja varausjärjestelmän (kuten Finentry) käyttöön. Sähköisen järjestelmän käyttöönotto myös selkeyttäisi matkustajan maahantuloon liittyviä velvollisuuksia ja tätä kautta edistäisi matkailua.

Lisäksi kiinnitämme huomiota siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon riittämättömiä resursseja ei tulisi enää käyttää näin laajamittaisiin rajaturvallisuuden tehtäviin.

Tartuntatautilain väliaikaiset 58 a – 58 h § sekä 59 a – 59 e §

Helsingin kaupunki kannattaa ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikaisen rajoittamista koskevien säännösten sekä muiden asiakastilojen haltijoiden sekä kuljetuspalvelujen tarjoajia velvoittavien säännösten sekä valvontasääntelyn jatkamista.

Ravitsemisliikkeisiin kohdistuvilla rajoituksilla on hallituksen esityksessä kuvastusti hyvin todennäköisesti suuri vaikutus etenkin nuorien ja rokottamattomien tai vaajan rokotussarjan saaneiden riskille saada koronavirustartunta.

Helsingissä viimeisimmän raportoidun vajaan viikon aikana (aikavälillä 5.–10.11.) altistumisia julkisilla paikoilla ilmoitettiin 23 kappaletta. Näistä altistumistilanteista 19 tapahtui erilaisissa ravintoloissa. Tilanne on ollut hyvin saman tyyppinen koko syksyn ajan. On huomattava, että Helsingissä tartunnanjäljitys on kohdennettu voimakkaasti korkean riskin tilanteisiin (esimerkiksi hoivakodit, isot työpaikat), joka osaltaan vähentää voimakkaasti tiedon kertymistä julkisten paikkojen altistumistilanteista. Tartunnanjäljityksen kautta saadaan kokonaisuudessaan hyvin rajoitetusti tietoa ravintola-altistumisista.

Aiemmin tehdyt muutokset 58 d §:ään on ovat kaventaneet rajoituksen käyttöalaa merkittävästi. Säännös mahdollistaa sellaisen päätöksen tekemisen, jolla edellytetään asiakastilojen käytön järjestäminen siten, että lähikontaktin aiheuttama riskiä voidaan ehkäistä. Pykälästä on poistettu lähikontaktin määritelmä. Hallituksen esityksen mukaan pykälällä uudessa muodossaan tarkoittaisi, että tilassa tulisi olla mahdollista välttää fyysisen kosketuksen lisäksi ainoastaan hyvin lähekkäistä oleskelua esimerkiksi ruuhkaisissa jonotustilanteissa. Tämä toteutuu käytännössä valtaosassa asiakas- tai osallistujatiloja joka tapauksessa, joten pykälän mukaisen päätöksen ohjaava vaikutus toiminnanharjoittajien toimintaan jää tosiasiallisesti hyvin mitättömäksi.

Koronatodistus eli ns. koronapassi

Koronapassista on saatu vasta vähän käyttökokemuksia, kun passin vapaaehtoinen käyttö ei ole mahdollista. Ravintoloiden osalta käyttökokemukset puoltavat voimakkaasti 58 i §:n 2 momenttiin tehtyä

muutosta siitä, että koronapassia tulisi vaatia koko tilaisuuden tai tilan aukioloajan tai vaihtoehtoisesti noudattaa sekä asiakasmäärä-, aukioloaika- sekä muita rajoituksia.

Esityksessä on arvioitu, että täsmennys voisi vähentää alkuun tilaisuuksien ja tilojen asiakasmääriä. Helsingin kaupungin saamat arviot tukevat pikemminkin sitä, että koronapassin laajamittaisempi käyttö rohkaisisi ihmisiä palaamaan takaisin palvelujen pariin. Mahdollinen asiakkaiden vähentyminen koskisi lähinnä rokottamattomia henkilöitä, joiden suojelemiseksi säännöksen muuttaminen on nimenomaan perusteltua.

Helsingin kaupungin näkemyksen mukaan koronapassin vapaaehtoinen käyttö pitäisi saada toteutettua mahdollisimman pian ja sitä koskevia lainsäädäntömuutoksia tulisi valmistella tämän hallituksen esityksen rinnalla kiireellisesti. Säännös pitäisi saada voimaan jo ennen vuoden vaihdetta. Toimijoiden on vaikea edetä ilman lain antamaa selkänajaa liittyen etenkin yhdenvertaisuuteen ja henkilötietojen käsittelyyn.

Esimerkiksi suuri osa kulttuurialasta odottaa koronapassin käyttöönoton mahdollisuutta. Vapaaehtoinen käyttömahdollisuus edistäisi merkittävästi tapahtumien terveysturvallisuutta, mutta myös turvallisuudentunnetta ja vauhdittaisi sekä kysyntää että rokotteiden ottamista. Kulttuuripalvelujen kysyntä ei ole palautunut. Myös liikunnan puolella ja ikäihmisten tilaisuuksissa on paljon toiveita koronapassin laajemmasta käyttöönotosta kuten myös erilaisiin riskiryhmiin kuuluvien keskuudessa sekä uskonnonharjoittamisessa.

Lisäksi pidetään välttämättömänä sitä, että myös muu kuin EU-valtioiden antama koronatodistus hyväksytään koronapassina, jos kolmannessa maassa annettu todistus vastaa Suomen vaatimuksia. Suomeen asianmukaisella todistuksella saapuneen turistin tulee voida käyttää samaa todistusta esimerkiksi ravintola- ja kulttuuripalveluissa. Helsingin kaupunki katsoo, että sääntelyssä olisi syytä käyttää samaa ratkaisua kuin tartuntatautilain 16 a §:ssä, jossa maahantulon yhteydessä hyväksytään ”covid-19-tautia koskeva luotettava todistus”, joka määritellään tarkemmin 16 g §:ssä.

Mahdollisuus tarkastaa koronapassi lukijalaitteella pienentää mahdollisuutta sille, että joku pääsee esimerkiksi väärennetyllä koronapassilla ravintolaan. Helsinki pitää kuitenkin oikeasuhtaisuusarviossa painavampana sitä, että myös EU:n ulkopuolella rokotuksen saaneilla olisi mahdollisuus asianmukaisesti rokotettuina käyttää palveluita Suomessa.

Tarvittaessa todistuksen tarkastajille voidaan säätää vaitiolovelvollisuus tietoonsa saamista terveystiedoista.

Koronatodistuksen laajentaminen myös muihin kuin EU-koronatodistuksiin ratkaisisi samalla aivan valtaosin ongelman EU:n koronatodistusten antamisesta myös muissa maissa rokotetuille. Kansallista ratkaisua ei ole pystytty kehittämään ja kunnilla ei ole mahdollisuutta tehdä edellytetyjä hallintopäätöksiä, osalla ei edes teknisiä edellytyksiä tehdä kirjauksia rokotteista.

Sääntelyyn on tältä osin jäänyt yhdenvertaisuusongelma. Edes ulkomailla syystä tai toisesta rokotetut Suomen kansalaiset eivät voi saada koronapassia käyttöönsä, joka on yksilön kannalta täysin kestäväntöntä. Myöskään matkailuelinkeinon elpymisen ja rajoitusten kohteena olevien elinkeinotoimijoiden liiketoimintamahdollisuuksien kannalta tämä ei ole tarkoituksenmukaista.

Lopuksi kiinnitämme huomiota siihen, että koronapassin käytön mahdollistavaa sääntelyä tulisi jatkaa viivytyksettä vähintään loppuvuodeksi 2022, jos EU-tasolta sääntelyä EU-koronatodistuksesta jatketaan. Tapahtumajärjestäjät ja matkailuala tarvitsevat tiedon koronapassin käytön mahdollisuudesta, jotta esimerkiksi ulkomaisten artistivieraiden vahvistaminen syyskuksi 2022 on mahdollista.

Muita huomioita

Lisäksi kiinnitämme huomiota muutamiin teknisempiin seikkoihin hallituksen esityksen perusteluteksteissä sekä itse säännöksissä valvontaan liittyen.

Hallituksen esityksessä olevista lain rinnakkaisteksteistä puuttuu täydennys koronapassin vaatimisesta koko tilaisuuden tai tilan aukiolon ajan. Sivulla 5 todetaan virheellisesti, että laki olisi voimassa vain 30.4.2022 asti.

Käytännön 59 a-c §:ien mukaisessa valvontatyössä on havaittu, että 91 §:n mukaisesta muutoksenhausta huolimatta täytäntöön pantavissa olevien päätösten listauksesta puuttuu 59 c §. 59 c §:n mukaiset päätökset toki voivat olla muutoksenhausta huolimatta täytäntöön pantavissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 122 §:n nojalla, mutta olisi tarkoituksenmukaista lisätä myös 59 c §:n mukaiset päätökset 91 §:n luetteloon.

Lisäksi 58 c §:n 2 momentissa säädetty velvollisuus järjestää asiakkaiden ja osallistujien oleskelu sillä tavalla väljästi, kuin se toiminnan erityispiirteet huomioiden on mahdollista, on velvollisuus, jonka täyttämistä voidaan tarkastuksilla valvoa. Mikäli sitä laiminlyötäisiin, toiminnanharjoittajaa ei kuitenkaan 59 c §:n nojalla voida määrätä korjaamaan menettelyään. Tämäkin epäkohta olisi tarkoituksenmukaista korjata nyt.